

Victòria Alsina

Aquest any en fa cent de la mort de Katherine Mansfield (1888 - 1923), escriptora modernista de primer ordre. Sembla, doncs, un moment escaient per fer balanç de la trajectòria d'aquesta autora a casa nostra.

Katherine Mansfield és el nom literari de Kathleen Mansfield Beauchamp, nascuda en el si d'una família benestant neozelandesa de tercera generació. Després d'una infantesa a Wellington, Nova Zelanda, i a zones rurals properes, a 15 anys la van enviar, amb les dues germanes grans, a una escola anglesa. Al cap de tres anys va tornar a casa, però, després de la llibertat i l'ambient cultural vibrant de la metròpoli, la vida colonial de Nova Zelanda li va semblar insuportablement provinciana i restringida, i el 1908 va aconseguir que els pares li permetessin anar a viure Londres, d'on ja no va tornar. Allí hi va passar anys intensos i tumultuosos, tant des del punt de vista personal com cultural; va desplegar una enorme activitat cultural, va fer estades a Alemanya i a Bèlgica i va conèixer, després de diverses relacions breus, l'escriptor, editor i crític John Middleton Murry, que li publicà alguns relats a la revista *Rhythm* i amb qui es va acabar casant. El 1917 li fou diagnosticada una tuberculosi pulmonar, i a partir de llavors va viatjar sovint a Suïssa i a la Riviera, tant francesa com italiana, per consultar metges i per buscar un clima més beneficiós per a la seva salut; va morir a Fontainebleau. Mansfield havia publicat relats des del 1908, però els seus dos darrers anys foren especialment productius. A la seva mort, Murry s'encarregà d'aplegar i editar-li les obres.

Malgrat els pocs anys que va viure, Mansfield, una de les veus més destacades i reconegudes del modernisme literari, va tenir una influència permanent en el gènere del relat curt o del conte, dels quals en deixà seixanta-cinc (alguns d'inacabats), aplegats en cinc llibres, dos de publicats postumament. Es basen en les seves experiències personals i tracten, amb delicadesa i percepció, temes com la mort, la infantesa, la definició del jo, el classisme, la situació de la dona o les relacions dins la família. Després de la seva mort també se'n van publicar la correspondència, els diaris, un llibre de poemes i un volum amb els seus articles de crítica.

L'originalitat i valor de la seva obra va ser reconeguda gairebé des de les primeres publicacions, sobretot arran de l'aparició de «Prelude», gairebé una novel·la curta, editada a la impremta dels Woolf el 1918 i després recollida a *Bliss and Other Stories*, el 1922. També va tenir de seguida reconeixement internacional, i les seves obres han estat traduïdes a més de vint-i-cinc llengües.

Pel que fa al català, la primera traducció de què tenim notícia és el llibret *La Garden-Party*, publicat el 1937, en plena Guerra Civil, a càrrec de Josep Ros-Artigues,[1] que conté dos contes, «La Garden-Party» i «A la badia», [2] dues de les narracions en què Mansfield desplega més el seu talent, situades a la Nova Zelanda natal, en què apareixen, amb noms diferents, els membres d'una família inspirada en la de l'autora: pares, àvia, tia, un germà i tres germanes, una de les quals és la protagonista a través de la qual es perceben els esdeveniments. Aquest volum és el número 1 de la «Biblioteca de la Rosa dels Vents», de fet la continuació dels «Quaderns Literaris» (li hauria correspost ser-ne el número 148), col·lecció fundada per l'editor Josep Janés

el 1934. Però, com explica el traductor en un prefaci titulat «Als amics dels “Quaderns literaris”»: «L’anti-Catalunya també ens ha fet objecte de la seva furia destructora. Hem estat desposseïts del nostre fons editorial, que ha anat a parar a mans mercenàries. [...] No ens en lamentem, sinó que ens n’enorgullim. I ens sentim més que mai amb coratge per vèncer totes les dificultats que ens oposin l’anti-Catalunya i l’anti-Cultura. [...] La “Biblioteca de la Rosa dels Vents” ve a continuar, doncs, des d’avui els “Quaderns Literaris”. [...] Ara, com aleshores, repetim el lema: “Volem contribuir a dotar el poble de Catalunya d’una cultura ben nostra, en la llengua i en l’esperit.”»(p. 5). Així doncs, aquesta traducció d’una autora cabdal fins aleshores inèdita en català forma part del projecte d’incorporar grans obres literàries al català i, en general, d’enriquir la llengua i la cultura catalanes. Després del prefaci esmentat i abans dels dos contes, hi ha una breu biografia literària de l’autora, també signada pel traductor. Pel que fa a les narracions, es tracta de traduccions acurades i llegidores que recullen bé les descripcions de la natura exuberant i l’ambient que trobem en la narració anglesa.

Una mica posterior a aquesta primera traducció catalana de Mansfield, n’hi ha una segona, inèdita, obra de Rosa Leveroni [3] i feta segurament entre el 1941 i el 1960; es conserva a la Biblioteca de Catalunya escrita a mà sobre el revers de vint-i-nou targetes que informen d’un acte d’homenatge a Carles Riba a Cadaqués en ocasió del seu seixantè aniversari. Es tracta de «La casa de nines», traducció d’un dels contes més celebrats de Mansfield.[4] Gira sobretot entorn d’un dels temes recurrents de l’escriptora, el classisme, des de la visió dels infants, que aprenen dels adults amb qui es poden relacionar i qui han de menysprear. La versió de Leveroni és un esborrany amb algunes paraules ratllades i reescrites i d’altres acompanyades de solucions alternatives, encara força dependent de l’estructura anglesa, però que demostra una excel·lent comprensió del text original i reflecteix bé l’ambient i els personatges que s’hi descriuen. Devia ser una versió predefinitiva, ja força treballada.

Aquestes van ser les dues úniques versions catalanes d’obres de Mansfield –una de les quals, recordem, roman inèdita– durant molts anys, fins als vuitanta, dècada en què hi ha un esclat de traduccions catalanes.[5] El 1984 Helena Valentí [6] torna a donar a conèixer l’autora amb el llibre *Un home casat i altres crueltats*, publicat per l’editorial Laertes. Aquest volum conté una selecció d’onze contes de Mansfield procedents dels seus cinc llibres, tots traduïts amb una gran sensibilitat. Valentí els precedeix d’una «Introducció» il·luminadora, en què presenta l’autora d’una manera molt personal («En posar-me a escriure sobre Katherine Mansfield el cap se’m converteix en una gàbia plena d’ocells i tot de mots, llum, esclat, entrellum, centella, llampec, fulgor, voleien d’una banda a l’altra i es penegen dels filferros. I se m’acut de comparar la seva obra literària amb la vessant de solana i els seus diaris amb la d’obaga...», p. 7), aporta claus per entendre l’obra, dona una notícia sobre els contes del volum i en justifica la selecció, i explica per què els dos últims relats inclosos procedeixen del llibre més primerenc (*In a German Pension*, 1911), en el qual encara no havia consolidat el seu estil tan personal: «[M]’ha semblat útil precisament incloure’ls per fer ressaltar la personalitat del seu vertader estil. Aquests dos contes són molt més directes en el pla teòric, d’un sentit molt més simple i d’un estil més eixut.»(p. 13). En conjunt, el llibre constitueix una introducció excel·lent al món i a l’obra de Katherine Mansfield. Per cert, la primera narració del volum és «A la badia», una de les que Ros-Artigues havia traduït gairebé cinquanta anys abans.

Al final d’aquella dècada apareixen de cop tres llibres més de contes de Mansfield. Aquesta vegada ja no eren seleccions, sinó traduccions íntegres de llibres de relats seus: el 1989 Edicions 62 publica, en la col·lecció «Les Millors Obres de la Literatura Universal, s. xx» *La Garden Party* i altres contes,[7] traduït per Josep Ros-Artigues i Helena Valentí i amb una presentació que conté una breu biografia de l’autora. Els dos contes versionats per Ros-Artigues, i també la presentació, són els que havia publicat, l’any 1937, la «Rosa dels Vents», amb petites correccions. Els altres relats són traduccions d’Helena Valentí; dos són dels que l’editorial Laertes havia publicat el 1984, revisats, i els altres són traduïts de nou. El fet que els editors de la MOLU decidissin incloure en el recull els dos relats en versió de Ros-Artigues, com

també la seva presentació, en comptes d'encarregar-ho tot a Valentí (que pocs anys abans ja n'havia traduït un, amb un llenguatge lògicament més actual) cal interpretar-ho com un homenatge a aquest traductor veterani i tenaç, que cinquanta-dos anys després va voler revisar personalment els seus textos.

Els altres dos llibres del final de la dècada són traduïts per Pep Julià [8] i van aparèixer dins de la col·lecció «Clàssics moderns», d'Edhasa, dirigida per Francesc Parcerisas: el 1989, *Un niu de tortores*; [9] i, l'any següent, *Una mica infantil*. [10] Amb això es pot dir que el 1990 ja existeix en català la part més important de l'obra narrativa de Mansfield, amb dues versions de tots els relats més coneguts.

Després d'onze anys sense cap traducció nova (només una reedició, el 1995, del llibre de Laertes del 1984), a partir del 2001 hi ha un nou esclat d'obres de Mansfield en català: el 2001 Columna publica el llibre de relats *Felicitat*, [11] amb traducció de Marta Pera Cucurell. [12] El 2011 L'Avenç publica *En una pensió alemanya*, [13] en versió d'Anna Llisterri. [14] Tots dos es giren per primera vegada al català de manera íntegra. Amb l'aparició del darrer, ja hi ha tots els relats de Katherine Mansfield en català. I alguns anys més tard, el 2018, Proa publica un gran volum titulat *Tots els contes*, que aplega totes les narracions de l'autora en català. En una nota inicial, titulada «Katherine Mansfield», Jordi Cornudella esbossa una breu biografia literària de l'escriptora, al final de la qual explica que «La traducció de *La festa al jardí* i altres contes [15] (Marta Pera) és feta expressament per a aquesta edició. Les traduccions de *Felicitat* i altres contes (Marta Pera), *Un niu de tortores* i altres contes i *Una mica infantil* i altres contes (Pep Julià) i *En una pensió alemanya* (Anna Llisterri), que ja havien aparegut anteriorment, han estat ara revisades pels seus autors» (p. 13).

D'altra banda, en el segle XXI apareixen en català dos llibres més de Mansfield que van més enllà dels contes: el 2018 L'Avenç publica *Els diaris de Mansfield*, [16] en què s'inclou un text de presentació de Murry i, al final, un article de Virginia Woolf sobre aquests *Diaris*, tot traduït per Marta Pera. I el 2022 Angle Editorial publica *La Vida de la vida: sobre l'ofici d'escriure*, una antologia extreta de les cartes i dels diaris de l'autora, també traduïda per Marta Pera, antologia que «recull els papers de Mansfield que parlen sobre la seva concepció de la literatura i l'escriptura», segons ens informa Marina Porrás, que l'ha elaborada i hi ha dedicat un llarg pròleg. I ens explica més endavant: «Com que l'obra de Mansfield és unitària, les cartes i els diaris se'ns presenten com un tot al servei de la mateixa obra. A les cartes veurem les màscares que presentava al món, als diaris les que es posava per a un jo íntim fals, perquè sabia que algun dia potser els publicaria. A partir d'aquests fragments es pot resseguir la vida de Mansfield, però sobretot la seva relació amb allò que l'importava de manera més fonda: l'escriptura» (p. 62). Sembla, doncs, que en arribar al 2022 la presència de Katherine Mansfield en català s'ha ampliat molt, amb l'anostrament de tots els seus relats, amb la traducció dels *Diaris* i amb aquest llibre que ens acostava a les seves idees sobre la literatura.

La recepció de Katherine Mansfield en català, doncs, ha passat per tres etapes: en la primera, dels anys vint del segle XX fins a mitjan anys vuitanta, la seva presència, que devem al traductor Josep Ros-Artigues i a l'editor Josep Janés, és gairebé testimonial. En la segona etapa, que abasta la segona meitat dels anys vuitanta, s'introdueix l'escriptora al català més plenament amb la traducció dels seus contes més madurs i reeixits, a mans d'Helena Valentí i de Pep Julià. I en la tercera etapa, començada el 2001 i potser encara no acabada, s'ha anat incorporant al català gairebé la totalitat de l'obra de Mansfield: tots els contes, amb segones i terceres traduccions d'alguns dels més importants, una selecció dels diaris i de la correspondència, a més de pròlegs i de llargs estudis sobre l'escriptora i el seu pensament; en aquesta etapa destaca, sobretot, la traductora Marta Pera, que s'ha especialitzat força en Katherine Mansfield.

- [1] Vegeu l'entrada d'aquest escriptor i traductor al Diccionari de la traducció catalana.
- [2] Els dos contes originals, tots dos força llargs, s'havien publicat el 1922 en diverses parts en setmanaris, com «The Garden-Party» i «At the Bay», i van ser recollits després en el volum *The Garden Party and Other Stories* (el primer com «The Garden Party», ja sense guionet), aparegut el mateix any.
- [3] Vegeu l'entrada d'aquesta poeta i traductora al Diccionari de la traducció catalana.
- [4] El títol anglès del relat és «The Doll's House»; va ser escrit el 1921 a Suïssa, mentre l'autora estava en tractament per la tuberculosi, i publicat per primera vegada el 1922 en un setmanari anglès.
- [5] Vegeu Cònsul, Isidor (1989). «La dècada de les traduccions». *Cultura. Butlletí del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya*, 6, (novembre), p. 51-56.
- [6] Vegeu l'entrada d'aquesta escriptora i traductora al Diccionari de la traducció catalana.
- [7] Versió de *The Garden Party and Other Stories*, aparegut el 1922.
- [8] Pep Julià (Terrassa, 1960), filòleg, traductor, professor i, més recentment, escriptor, ha traduït al català, sobretot durant els anys vuitanta i noranta, una cinquantena d'obres literàries de l'anglès, del francès i de l'italià.
- [9] Traducció de *The Dove's Nest and Other Stories*, publicat per John Middleton Murry el 1923, després de la mort de Mansfield, que aplega relats acabats i inacabats.
- [10] Traducció de *Something Childish and Other Stories*, publicat per Murry el 1924, que aplega un seguit de relats escrits entre el 1908 i el 1920.
- [11] De l'original *Bliss and Other Stories*, aparegut el 1920.
- [12] Vegeu l'article dedicat a aquesta traductora al Visat número 18 (octubre del 2014), dins de «L'espai dels traductors».
- [13] De l'anglès *In a German Pension*, el primer dels llibres de Mansfield, aparegut el 1911.

[14] Vegeu l'article dedicat a aquesta traductora al Visat número 31 (abril del 2021), dins de «L'espai dels traductors».

[15] No cal dir que es tracta d'una nova versió de *The Garden Party and Other Stories*.

[16] Havien estat publicats pòstumament per Murry, el seu marit, el 1927.

